

ÖĞRENCİLERİN "TERCİH GEREKÇELERİ BAKIMINDAN" ÖĞRETMEN YETİŞTİREN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ARASINDA İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNİN YERİ

II. YORUMLAR

Mustafa ÖCAL*

(3. sayıdan devam....)

II. YORUMLAR

1- Ankete katılan öğrencilerin mezun oldukları liseler, yöneldikleri branşlar ve öğretmenliğe yönelmede cinsiyet faktörü:

a) Öğrencilerin mezun oldukları liseler ve yöneldikleri branşlar:

Tespitlerimize göre; ankete katılan öğrencilerin mezun oldukları liselerin amaçlarına uygun bir dağılımla yükseköğretimden branş tercihi yaptıkları anlaşılmaktadır. Genel lise çıkışlılar; Sosyal Bilimler Bölümleri, Fen Bilimleri Bölümleri, Yabancı Diller Bölümleri ile Eğitim Yüksek Okullarında yoğunluk kazanmaktadır.

Buna karşılık, Meslek Liselerinden mezunlar da çoğunlukla ortaöğrenimlerine uygun olarak yükseköğrenime yönelmektedirler. İmam-Hatip Lisesi çıkışlılar; İlahiyat Fakültelerini, Kız Meslek Lisesi çıkışlılar; Meslekî Eğitim Fakültesini, Endüstri Meslek Lisesi veya Teknik Liselerden mezun olanların çoğunluğu da Teknik Eğitim Fakültelerini öncelikle tercih ederek girmektedirler (Bkz. Tablo: I). Tercihlerin bu şekilde yapılmış olması tabiidir ve olması gerekeni de herhalde budur denilebilir.

Bu arada, Öğretmen Lisesi çıkışlıların da Eğitim Yüksek Okulları ile EF. Sosyal Bilimler Bölümlerine daha fazla yöneldikleri görülmekle birlikte, oranla-

* Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ma olarak diğer meslek liseleri çıkışlar daha fazla değildir. Bu durumun, mevcut halleri ile Öğretmen Liselerinin, adından başka öğretmenlikle alakalarının kalmamasından ve genel liselerin Edebiyat Kollarına benzer program uygulamalarından ileri geldiği söylenebilir.

Tespitler sonucunda şu anlaşılmıştır; bir alt eğitim-öğretim kurumlarına sahip olan fakülteleri, bu alt kurumların öğrencilerinin hemen hepsi denilebilecek çoğunluğu ilk sıralarda veya sonlarda tercih etmektedirler. Öyle ise Eğitim Fakültelerinin Sosyal ve Fen bölümlerinde daha istekli ve başarılı gençlerin öğretmen olarak yetiştirilebilmesi için, Öğretmen Liselerine de yeniden hayatiyet kazandırmak yararlı olabilir.

b) Öğretmenliğe yönelmede cinsiyet faktörü:

Anketimize katılan gençlerin toplamının % 35.74'ü kız, % 64.26'sı erkek idi. Bölümlerini ilk 5 sırada tercih yapanların ise % 44.41'i kız, % 55.59'u erkek öğrencilerdir (Bkz. Tablo: II).

Ancak, anketimize katılan öğrenciler cinsiyet oranları itibariyle tam ölçü olmayabilir. Çünkü bir tarafta MEF, öğrencilerinin tamamı kız, diğer taraftan İF. öğrencilerinin büyük çoğunluğu erkektir. Halbuki son yıllarda Türkiye genelinde öğretmen yetiştiren fakültelerden İlahiyat Fakülteleri veya TEF.nin bazı bölümleri hariç, diğer fakültelerin ve Eğitim Yüksek Okullarının bazılarında kız öğrencilerin sayılarının erkekleri geçtiği de bilinmektedir. Bu durumda, Türkiye genelinde kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine, erkeklere göre daha fazla ilgi duydukları söylenebilir. Bunun başlıca ve öncelikli sebepleri arasında ise - tespitler kısmında verildiği ve aşağıda da ayrıca üzerinde durulacağı gibi - kızların öğretmenlik mesleğini cinsiyetlerine ve mizaçlarına uygun bulmaları da vardır.

Anketimize katılan öğrencilerin toplamında erkeklerin çok olmasının sebebi ise, TEF.nin özel bazı bölümlerinin ve özellikle İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin çoğunluğunun erkek olmasıdır*.

* İlahiyat Fakültelerinde kız öğrenciler neden azdır? Burada kısaca açıklayıcı bilgiler vermek istiyoruz:

1982 Anayasasının 42. maddesinde; - erkek-kadın ayırımı yapılmaksızın "Kimse eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakılamaz" ifadesi yer almaktadır. Bu haktan yararlanmak isteyen bütün erkek veya kız öğrencilerden isteyenler İlahiyat Fakültelerini de tercih edebiliyorlardı. Ancak, asıl sebebi ve gerekçeleri açıklanmayan bir YÖK kararı ile, 1985-1986 öğretim yılında İlahiyat Fakültelerine alınan öğrencilerin % 7'si kız öğrencilere tahsis edildi. 1986-1987 öğretim yılından itibaren ise bu oran % 4'le sınırlandırıldı. İşte bunun içindir ki, İF. de hem toplam olarak, hem de ankete katılanlar arasında kız öğrenci sayısı çok azdır. Şayet böyle bir sınırlama konulmuş olsa idi, bu Fakültelerde de kız öğrenciler sayı olarak erkeklere eşitlenebilecek ve hatta onları geçebilecekler miydi? Sanmıyoruz... Ancak toplam sayıları bugünkünden biraz daha fazla olabilirdi, o kadar. Çünkü kız öğrencilerin sayılarının sınırlanmadığı yıllardaki kız-erkek oranları bunu göstermektedir. Meselâ; Ankara İlahiyat Fakültesinde, açılış tarihi olan 1949'dan, sınırlamanın konulduğu 1985-1986 öğretim yılına kadar kız öğrencilerin girişleri % lere bağlanarak

2- Gençlerden öğretmenliğe "isteyerek yönelenlerin" gerekçelerinin

yorumu:

a) Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna inananlar:

Öğretmen yetiştiren fakülteleri ve Eğitim Yüksek Okullarını öncelikle tercih eden gençlerin çoğunluğu, bu mesleğin kutsal olduğuna inanmaktadırlar. Diğer gerekçeler arasında gençlerin çoğunluğunun, öğretmenliğin kutsallığına inandıklarını ortaya koymaları anlamlıdır. Demek ki; gençlerimizin yarısından fazlası % 53.63), en heyecanlı ve "delikanlı" oldukları çağlarda "kutsal"ı tanıyor, biliyor ve değer veriyorlar. Öğretmenliğin itibarının maddî ve manevî yönden giderek erozyona uğradığı bir dönemde gençlerimiz bu duygularını muhafaza edebiliyorlar demektir. Sosyal Bilimler Bölümleri ve İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinde, öğretmenliğin kutsallığına inananların oranının diğer bölümlerin öğrencilerinden daha yüksek olması, onlarca millî ve manevî değerlere daha fazla bağlılığın ve değer verişin bir ifadesi olarak yorumlanabilir (Bkz. Tablo: III).

Delikanlılık ve genç kızlık dönemlerinde bu duygu ve inanca sahip olan gençlerimizin meslek hayatlarında kanaatlarının daha da kuvvetleneceğine inanıyoruz. Nitekim, Türkiye'nin muhtelif bölgelerindeki 15 ilde görev yapan 3603 öğretmenden, % 63.5'i mesleklerinin kutsal olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir¹.

Yabancı Dil Bölümleri öğrencileri içerisinde öğretmenliğin kutsallığına inananların sayılarının (% 34.09) diğer bölümlerin öğrencilerine göre daha az olması dikkat çekicidir. Ancak onlardan önemli bir kısmının öğretmenlik ideallerinin olmadığı, - kendi ifadelerine göre - asıl maksatlarının bol para kazandırıcı başka işlerde çalışmak olduğu dikkate alınır, bu görüşleri kendi açılarından normal sayılabilir (Bkz. Tablo: III).

b) Öğretmenliği cinsiyetlerine ve mizaçlarına uygun bulanlar:

Kızların ve kadınların, bilhassa çocukları eğitime ve hayata hazırlama bakımından erkeklere göre daha kabiliyetli ve başarılı oldukları bilinir. Bu kabiliyetleri ve başarıları sebebiyle olsa gerek kızlar bilhassa İlkokul öğretmenliğine daha çok talip olmaktadır. Ancak son yıllarda ortaöğretim öğretmenliğine talip olan kızların sayıları da giderek artmaktadır. Çünkü onların kendi ifadelerine göre

(*) devamı

kısıtlanmamış olmasına rağmen, hiçbir dönemde kızlar, sayı itibarıyla erkeklere yetişememiş veya onlardan daha fazla sayıda bu Fakülteye girebilme hakkını elde edememişlerdir. Yahut da, bir başka ifade ile, bu Fakülteye girebilmek için müracaat eden kız öğrenci sayısı, erkekler kadar olmamıştır. Şimdiden sonra tekrar serbest bırakılmakla -ki 1990-1991 öğretim yılından itibaren kız öğrenciler için konulan % 4 sınırlaması kaldırılmıştır - zannetmiyoruz ki, ne Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde ve ne de diğer illerimizdeki İlahiyat Fakültelerinde kızların sayısı erkekler kadar olabilsin...

1 Bkz. Güneş Gazetesi, 18 Ağustos 1987 tarihli sayısı.

öğretmenlik, hem cinsiyetlerine ve hem de mizaçlarına uygun bir meslektir (Bkz. Tablo: III).

Fakat kızları öğretmenliğe yönelten yegâne sebep bu değildir. Bazılarının ifade ettikleri gibi, öğretmenlikte diğer memuriyetlere göre, daha fazla boş zamanları olacaktır. "Sabahçı" veya "öğleci" olmak yahut da haftanın belli günlerinde veya saatlarında göreve gitmek, diğer zamanlarda serbest olmak onlar için büyük bir imkandır. Çünkü böyle günlerde veya saatlerde, memur ve anne olan hemcinsleri işyerlerinden çocuklarını emzirmek için bile güçlükle izin alabilirken, öğretmen olanlar daha rahat hareket edebilme imkanlarına sahiptirler. Ayrıca, ev işlerine, eş ve çocuklarına daha çok zaman ayırabilme imkanlarına sahip olabileceklerdir.

Kızları öğretmenliğe yönelten önemli sebeplerden birisi de, ikamet ettikleri yerde tahsil yapabilme imkanlarının olmasıdır. Çünkü, birçok aile kız çocuklarını tahsil için başka şehirlere göndermekten çekinmektedirler. Bundan dolayı kız öğrencilerin bazılarının gönüllerinde başka meslekler olsa bile, yalnızca buldukları şehirdeki fakülteleri ve yüksekokulları tercih etmek mecburiyetinde kalabilmektedirler. Öte yandan tahsilin maddi yönü de dikkate alınırsa kızlar için ikamet ettikleri şehirlerdeki fakülte ve yüksekokulları tercih etmek zarureti kaçınılmaz olmaktadır. İşte kız öğrencilerin bir kısmının bölümlerini ilk sıralarda tercih ediş gerekçelerinden birisi de budur. Aslında bir öğrencinin yüksek tahsili müddetince aileye getireceği malî yük sözkonusu olduğu zaman, ekonomik yönden zayıf olan ailelerin erkek çocukları için de aynı gerekçeler geçerli olabilmektedir.

Bu durumda, hem cinsiyetlerine, hem mizaçlarına uygun bulmaları ve hem de sözkonusu edilen durumlar dolayısıyla kızların öğretmenliğe daha fazla rağbet ettikleri söylenebilir.

İlâhiyat Fakültelerindeki kız öğrenciler arasında öğretmenliği cinsiyetlerine uygun bulanların, diğer bölümlerin kız öğrencilerine oranla en düşük (% 17.46) oranda olması ise, gerek başörtüleri (türbanları) ve gerekse başka bazı engeller dolayısıyla bu mesleğe yönelmekte fazla ümitvar olmamaları ile izah edilebilir.

c) Öğretmenlerinin kişilik, karakter ve başarılarından etkilenenler:

Şurası muhakkak ki; rûhî ve asabî gerginlikleri olan, herkese karşı çoğunlukla olumsuz tavır takınan veya ürkek, korkak, çekingen öğretmenler, öğrencilerinde de korku, endişe ve güvensizlik duygularının uyanmasına sebep olurlar. Buna karşılık, olumlu tavır ve davranışları olan, kendisine güvenen, sözü ve özü ile dengeli, tutarlı öğretmenler de, öğrencilerinin tutarlı, dengeli tavır ve davranışlar geliştirmelerine yardımcı olurlar.

Kişilik ve karakter veya eğitim-öğretim, öğretmen-öğrenci münasebetleri

üzerinde araştırmalar yapan bütün eğitimcilerin kanaatları aşağı-yukarı bu merkezdedir². Gerçekten de öğretmenlerin kişilik ve karakterleri, tavır ve davranışları, görevlerini ifadaki samimiyet ve başarıları öğrencilerinin kişilik ve karakterlerini etkilediği kadar, ileriye dönük meslek seçimlerinde bile etkili olabilmektedir.

İlk veya ortaöğretimdeki öğretmenlerinden böylesine etkilenen gençlerin bir kısmı, daha lise yıllarında kendileri de başarılı ve idealist birer öğretmen olmak arzusunu içlerinde hissetmektedirler. Bundan dolayı hangi branş öğretmenlerinden daha çok etkilenmişlerse, yükseköğrenimlerinde onlar da aynı branşları tercih etmektedirler. Ankete katılan bazı öğrencilerin yaptıkları açıklamalara göre, bütün tercihlerini öğretmen yetiştiren fakülteler ve yüksekokullardan yapanlar genellikle bu şekilde etkilenenlerdir.

Müşahedelerimize dayanarak şunu söyleyebiliriz; böylesine tercihler yapan ve çok arzulu bir şekilde yükseköğrenime başlayan gençler, buralarda da olumlu yönde gelişmeler göstererek mezun olmaları halinde, idealist ve başarılı birer öğretmen olarak büyük bir şevkle göreve başlayabilmektedirler. Gönülleri hizmet aşkı ile dolu olarak göreve başlayan genç öğretmenler, öğrenci kitlelerini peşlerinden sürükleyebilmektedirler. Böylelikle dün kendilerine saygı duydukları ve etkilendikleri öğretmenleri gibi olup, onlarla birlikte veya onların yerlerini alarak hizmet kervanına katılmaktadırlar.

Anketimize katılan gençlerin % 25.61'i, ilk ve ortaöğrenimleri esnasında öğretmenlerinin kişilik, karakter ve başarılarından olumlu yönde etkilenerek bu mesleğe yönelenlerdir (Bkz. Tablo: III). Bir başka ifade ile ortaöğretimdeki öğretmenlerimiz, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönelen öğrencilerinden ancak 1/4'ünü olumlu tavır ve davranışları ile etkileyebilmektedirler. Aslında öğretmenlik mesleği adına bu tespit sevinilecek bir durum olmakla birlikte, yeterli olmadığı kanaatındayız. Gönül isterdi ki, öğretmenlerinden olumlu yönde etkilenenlerin oranı çok daha yüksek olabilsin.

Tespitlerimize göre; öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde en çok etkilenenlerin EF. Fen ve Sosyal Bilimler Bölümleri öğrencileri oldukları anlaşılmaktadır. En az etkilenenler ise, EYO. öğrencileridir. Ümid ve temennî ederiz ki, hangi branşa yönelmiş olurlarsa olsunlar, bütün gençlerimiz yükseköğrenimleri süresince iyi bir şekilde meslek elemanı olarak yetiştirilerek Millî Eğitim saflarına katılırlar. Kendilerinin arayıp bulamadıkları kişilik ve karakter ve aynı zamanda başarı numûnelerini öğrencilerine bizzat gösterirler.

2 Bkz. G. Kerschensteiner, Mürebbînin Rûhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi, (Çev. İ. Hakkı), Ankara, 1931, sh. 70; Bossing, Nelson L., Orta Dereceli Okullarda Öğretim (Çev. N. Sarı), İstanbul, 1955, C. II, sh. 256-257; Ersin, Meharet, Eğitimde Psikolojinin Rolü, İstanbul, 1981, C. I, Sh. 179.

Çoğunluğu İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde etkilenenlerin (% 24.41) diğer bölümlerin öğrencilerinin çoğunluğuna göre gerilerde, hatta ortalamamın (% 25.61) bile gerisinde kalması ise düşündürücüdür (Bkz. Tablo: III).

Burada bir başka öğrenci grubundan daha bahsetmek durumundayız. İlk sıralardaki tercihlerin % 18.93'ünü oluşturan bu öğrenci grubu, aslında ortaöğretimde öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden ve tavırlarından olumsuz yönde etkilendiklerini belirtmişlerdir. Buna rağmen, kendilerinin öğretmenliğe yönelmelerinin gerekçeleri ise, - âdeta onlara inat - iyi birer öğretmen olabilmektir, denilebilir. Tablolarda yer vermediğimiz, ancak görüşlerini bu şekilde belirten gençlerden bir kısmı hakikaten iyi birer öğretmen adayı olarak yetişip, meslekte başarılı olabilirler. Ancak, bir kısmının da göreve başladıktan sonra, geçmişteki öğretmenlerine olan ve o zaman açığa vuramadıkları birtakım duygularını ve tepkilerini olumsuz yönde öğrencilerine yansıtma ihtimali her zaman vardır. Yıllarca içlerinde gizlemiş oldukları bazı duyguları kendilerini olumsuz davranışlara yöneltebilir. Bütün bunların sonunda okullarda bazı problemleri çözecek yerde, kendileri problemin kaynağı veya asıl sebebi olabilirler. Nitekim öğretmenlerimiz arasında böylelerine - maalesef - rastlanmaktadır.

Öyle ise gençleri olumsuz değil, olumlu tavır ve davranışları ile etkileyerek öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yöneltebilecek öğretmenlerin sayılarının çoğaltılması için gayret sarfetmek ve onların takdirkârı olmak durumundayız. Bu konuda en büyük görev ve sorumluluğun ise, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları ile Milli Eğitim Bakanlığına ait olduğu kanaatındayız.

d) Mezun olur-olmaz görev alabilme imkanının olması:

Türkiye'de bir yükseköğretim kurumuna girebilmek ne kadar önemli ise, başarı ile tamamlamak da o kadar önemlidir. Bazan yükseköğrenimi tamamlamak da yetersiz olmaktadır. Çünkü, mezuniyetten sonra branşı doğrultusunda beklemeksizin iyi bir işe girebilmek gençlerin en tabii hakları ve beklentileridir. Onun için gençler haklı olarak, yükseköğrenimlerinin sonunda vakit kaybetmeksizin görev almak arzusunu duymaktadırlar. Üniversite tahsilini tamamlamasına rağmen nerede hangi işe girebileceğini bilemeden ve hatta müracaatı halinde işe alınıp-alınamayacağından bile emin olamadan ortalarda gezmek ise, gençlerin hiç hoşlanmadıkları durumlardandır.

İşte bunun içindir ki, gençlerden azımsanamayacak bir grup (% 23.74) haklı olarak öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına "mezun olur-olmaz göreve başlama imkanının olmasından" dolayı müracaat ettiklerini belirtmişlerdir. 8 ayrı fakülte veya branş grubu ile EYO. içerisinde FEF. Fen Bölümü öğrencilerinin % 10.00'unun, İF. öğrencilerinin ise ancak % 9.86'sının mezuniyetten

sonra - diğer bazı fakültelerin mezunlarına oranla - daha kısa sürede görev alabilme imkanının olmasını tercihlerine gerekçe göstermeleri bunun ifadesidir. Çünkü, Fen-Edebiyat Fakülteleri doğrudan öğretmen yetiştirmek maksadıyla kurulmuş birer yükseköğretim kurumu olmadıklarından, bu fakültelele müracaat eden öğrenciler, öğretmen yetiştiren diğer fakültelerin öğrencileri kadar mezuniyetten sonra hemen görev alabileceklerinden emin değillerdir. Zira bu fakültelerde okuyan gençler, ancak ihtiyari olarak verilen pedagojik formasyon derslerini aldıkları takdirde öğretmenlik yapabilme hakkına sahip olabilmektedirler.

Mezun olur-olmaz görev alabilme imkanının olmasından dolayı kazandıkları fakülte veya yüksekokulları tercihlerinde İlahiyat Fakültelerinin öğrencilerinin de % 9.86'lık bir rakamla düşük bir oranı oluşturmalarında ise, sonradan öğretmenliği mi, din görevliliğini mi tercih edeceklerine başlangıçta karar vermemiş olmaları sebep olabilir. Çünkü, bilindiği gibi İlahiyat Fakülteleri hem öğretmen ve hem de Diyanet İşleri Başkanlığına Din Görevlisi yetiştiren birer yükseköğretim kurumlarıdır.

Buna karşılık, EYO. öğrencilerinin % 51.78 gibi çoğunluğunun, mezuniyetten hemen sonra göreve başlayabilme şanslarının olmasından dolayı bu yüksek okulu öncelikle tercih ettiklerini belirtmeleri de dikkatten kaçmamaktadır. EYO. öğrencilerinin, 2 yıl gibi*, fakültelele göre daha kısa bir süre sonra mesleğe başlayabilmelerinin mümkün olmasının da bunda payı olduğu kendi beyanlarından anlaşılmaktadır.

Diğer branşlardaki gençlerin önemli bir kısmının da, mezun olur-olmaz görev alabilme imkanının bulunmasını tercihlerine gerekçe göstermelerine hak vermemek mümkün değildir**. (Bkz. Tablo: III).

* Tespitler kısmında da belirtildiği gibi, bu anketin uygulandığı yıl EYO.nun öğretim süreleri 2 yıl idi. 1988-1989 öğretim yılından itibaren 4 yıllık birer Yüksekokul haline dönüştürülmüşlerdir. 3.7.1992 tarih ve 3837 sayılı Kanun ile de Eğitim Yüksekokullarından bazıları müstakil bir Eğitim Fakültesi haline getirildi. Bazıları da önceden mevcut olan Eğitim Fakülteleri ile birleştirilerek bu fakültelerin "Sınıf Öğretmenliği Bölümü"nü oluşturduklar. (Bkz. 11 Temmuz 1992 tarih ve 21281 sayılı Resmi Gazete).

** 1985 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığınca hemen her branş için çok sayıda kadrolar ilân ediliyor, üstelik "yeterlik sınavı" yapılmaksızın öğretmen alınıyordu. İşte bu durum gençlerin bir kısmının öğretmen yetiştiren fakülteleri ve yüksekokulları öncelikle tercih etmelerinin bir sebebi olabiliyordu.. Ancak 1985 yılından itibaren branşa ve mezuniyet derecesine bile bakılmaksızın her branş için Bakanlıkça "Öğretmenlik Yeterlik Sınavı" ihdas edilmiştir. Buna rağmen, sınavın yapılmağa başlandığı ilk yıllarda da çok sayıda kadro ilân edildiği için, mezunların kazanma şansları bir hayli yüksek oluyordu. Ancak 1990'lı yıllara doğru gelirken her yıl kadro sayısı biraz daha azaltıldı ve mezunların Öğretmenlik Yeterlik Sınavlarında başarıları olma ihtimalleri de giderek azaldı. Bunun için, yeni ve benzer bir anket uygulanması halinde; "mezun olur-olmaz göreve başlama imkanı olduğu için öğretmen yetiştiren kurumları tercih ettiklerini" söyleyenlerin sayıları herhalde fazla olmayacaktır.

e) *Öğretmenlik mesleğinde daha iyi hizmet imkanı olduğu için:*

Gençlerin bir kısmı, son derecede idealisttirler. Onlar ancak topluma hizmetleri oranında mutlu olabileceklerine inanırlar. Onların gözlerinde para, şan, şöhrat gibi geçici şeyler fazla yer işgal etmez ve böyleleri; "toplumun efendisi, ona hizmet edendir" prensibi ile hareket ederler. Bundan dolayı bol para kazandıracak, şöhratten başdöndürecek meslekler yerine, birkaç çocuğa okuma-yazma öğreterek, onların hayattaki başarıları ile kendilerinin mutlu olabileceklerine inandıkları mütevâzi bir öğretmenliği tercih ederler.

Anketimizdeki seçenekler arasında, bu meâlde bir soru olmamasına rağmen, vatana, millete ve gençliğe ancak öğretmen olarak hizmet edebileceklerini ifade edenler olmuştur. Kayıtlı bulunduğu bölümü ilk 5 sırada tercih edenlerin toplamının % 18.81'i bu duygu ve düşüncede olduklarını ifade etmişlerdir. Branşlarına göre bakıldığında ise; % 32.63'lük bir oranla İlahiyat Fakültesine kayıt yaptırmış olan öğrencilerin ilk sırayı almalarını takdire şayan buluyoruz. Onların aralarında bu kadar bir öğrenci grubunun - sorulmadığı halde - kendiliklerinden böylesine bir düşünce ortaya koymalarını, çoğunluğunun İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olmaları hasebiyle, ortaöğrenimleri boyunca aldıkları eğitim ve topluma hizmet anlayışı ile izah etmek mümkündür.

Oran itibarıyla ikinci sırada yer alan EYO. öğrencilerinden bilhassa kızların - ki bu kanaatta olanların çoğunluğu kız öğrencilerdir - "çocukları çok sevmelerinden dolayı" onları eğiterek mesleğe hazırlayacak olan öğretmenliği tercih ettiklerini belirtmeleri de dikkatimizi çekmiştir. Bu düşüncede olan EYO. öğrencilerinin % 26.78'e ulaşmasını da takdirle karşılamak gerekmektedir. Üçüncü sırada ise; % 15.58'lik bir oranla EF. Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri yer almaktadır. Bu bölümlerin arasında; Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya... gibi bölümlerin olması bakımından, onların görüşlerini de takdirle karşılıyoruz.

Buna karşılık, hem EF. ve hem de FEF.nin Fen Bölümleri öğrencilerinin içerisinde bu anlamda görüş belirten hiçbir öğrencinin çıkmaması da dikkat çekicidir ve üzerinde düşünülmeğe değer bir tespittir (Bkz. Tablo: III).

f) *Daha yüksek puan alamayacaklarını önceden tahmin edenler:*

Ortaöğrenimdeki öğrencilikleri döneminde gençlerden bir kısmı hayâl âlemine dalarken, bir kısmı gerçekçi düşünebilmektedir. Çünkü bazıları kazanamayacaklarını bile bile, çok yüksek puanlarla ancak girilebilen bazı fakülteleri öncelikle tercih etmektedirler. Diğer bazıları ise, kendi durumlarını ciddi ve akılcı bir şekilde ölçüp, değerlendirmeğe tabi tutabilmektedirler. Bu ikinciler, kazanabileceklerine inandıkları fakülteleri veya yüksek okulları öncelikle tercih etmektedirler. İşte öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını öncelikle tercih edenlerin % 17.04'ü bu düşünce ile tercihler yaptıklarını ifade edenlerdir (Bkz. Tablo: III).

Bu şekilde düşünerek tercihler yapanlar, diğerlerine oranla en fazla (% 33.78) TEF. öğrencileri arasında yekün tutmaktadır. Sebebi de, Endüstri Meslek veya Teknik Lise çıkışlı olmaları ve bu liselerde aldıkları genel kültürün daha yüksek puanlarla öğrenci alan bölümleri kazanabilmelerine yetmeyeceğine kani olmaları olabilir. İkinci sırada ise, benzer programlar uygulayan Meslekî Eğitim Fakültesi öğrencileri yer almaktadırlar. Bu fakülteye ise, çoğunluk itibariyle Kız Meslek Lisesi çıkışlı öğrenciler yönelmektedirler. Bu fakülte öğrencilerinin de önemli ölçüde gerçekçi tercihler yaptıkları söylenebilir. Çünkü bu fakülteye kayıt yaptırmış öğrencilerin % 28.67'si, daha yüksek puanlarla öğrenci alan fakülteleri kazanamayacaklarını önceden tahmin ettiklerini ifade etmişlerdir.

Daha yüksek puanlarla öğrenci alan fakülteleri kazanamayacaklarını önceden tahmin konusunda en düşük oranın İF. öğrencileri arasında (% 8.22) olduğu görülmektedir. Bu demektir ki, çoğunluğu İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olan ve İlahiyat Fakültelerine yönelen bu gençler, diğer liselerden mezun gençlere göre kendilerine daha çok güvenebilmektedirler. İmam-Hatip Lisesi çıkışlı öğrencilerin bu konuda kendilerine fazla güvenlerinin olmasının en önemli sebeplerinden birisi olarak; çeşitli bölgelerde ortaöğretim kurumları arasında düzenlenen birçok kültürel faaliyette, bilgi yarışmalarında bütün genel ve meslekî liseler ile yarışan ve çoğu zaman dereceye giren ve hatta sık sık birincilikler kazananların bu okulların öğrencileri arasından çıkmış olması olabilir. Bir diğer sebep de, - tespitler bölümünde de belirtildiği gibi - onlar arasında "başka meslekler vasıtasıyla vatana ve millete daha iyi hizmet yapılabileceği" anlayışının da mevcut olması gösterilebilir.

Çoğunluğu İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olan ve İlahiyat Fakültelerine kayıt yaptıran öğrencilerden sonra, yüksek puan alamayacaklarını en az oranla önceden tahmin edenler arasında ise; EF. Sosyal Bilimler Bölümü ile EYO. öğrencilerinin olduklarını görüyoruz. Bu iki yükseköğretim kurumuna girenlerin çoğunluğu genel lise çıkışlıdır. Demek ki, genel lise çıkışlılar, meslek liseleri çıkışlılara göre kendilerine daha çok güvenebilmektedirler. Bunu da tabii karşılamak gerekir. Çünkü, genel liselerde, Üniversite giriş sınavlarında kullanılan sorulara esas teşkil eden dersler, meslek liselerine göre daha yoğunlukta okutulmaktadır.

g) Öğretmenliğin itibarlı bir meslek olduğuna inananlar:

Maddî ve manevî cazibeleri ve toplumda gördükleri itibara göre, gençlerin mesleklere karşı olan ilgileri artar veya azalır. Öğretmenlik için de bu kural geçerlidir.

Ancak itibar neye göredir? Yahut da, öğretmenlik aslında itibarlı bir meslek değil midir? Tarihin derinliklerinden getirdiği itibarını halen koruyabiliyor mu? Koruyabiliyorsa, neden veya nasıl? Koruyamıyorsa, neden? Tekrar itibar kazanabilmesi için neler yapmak gereklidir? Bu konudaki en büyük görev ve so-

rumluluklar kimlere aittir?.. vb. sorular çoğaltılabilir ve her soruya da farklı farklı cevaplar alınabilir.

Öğretmenliğin itibar kaybettiğine kani olanların bazılarına göre; devlet öğretmenlere yüksek ücretler ödemek suretiyle yeniden itibar kazandırabilir. Bazılarına göre; kendisine göstereceği saygı ile itibarı halk verir. Bu iki kanaatı bir arada düşünürsek; maddî yönden devlet, manevî yönden ise itibarı halk verir diyebiliriz. Öte yandan kimine göre de; öğretmenliğe ve öğretmenlere itibar verilmez. Öğretmenler kişilikleri, tavır ve davranışları, meslekteki ehliyet ve başarıları ve yetiştirdikleri elemanları sayesinde hem maddî ve hem de manevî itibarlarını kendileri kazanmış olurlar. Çünkü, gerçekten her yönde etkili ve başarılı öğretmenler, doğrudan değilse bile, dolayısıyla resmî ve gayr-i resmî kesimler üzerindeki etkileri sayesinde, herkesin bu mesleği ve meslek elemanlarını daha değişik gözle görmelerini sağlamış olurlar. Bunun sonucunda da, hem halk nezdindeki itibarları artar, hem de devlet onları maddî yönden doyurucu ücretlerle taltif eder...

Bu kanaatların hepsinde de haklılık payı vardır. Ancak kanaatımızca, bu konuda en büyük sorumluluk öğretmenlerin kendilerine aittir. Yani biz, yukarıda sıralanan kanaatlardan üçüncüsünün ağırlık kazanması gerektiğine inanıyoruz. Çünkü, "hak verilmez, alınır" sözü toplumda sık sık duyulan bir slogan halindedir. Doğruluğu her zaman tartışılacak olan bu ifadeyi biz; "itibar verilmez, kazanılır" şekline dönüştürmek istiyoruz. Gerçekten de, devlet tatminkâr ücret ödeyerek öğretmenlere maddî itibar sağlamakla görevlidir. Buna bir itirazımız yoktur. Halkın da, öğretmenlere gerekli olan ilgi ve saygıyı göstererek manevî itibar kazandırması lazımdır. Buna da aynen katılıyoruz. Ancak bunlardan önce, öğretmenler kişilik, tavır, davranış ve yaptıkları hizmetleri ile hem devlete ve hem de topluma kendilerini kabul ettirmelidirler. İtibarlarını zedeleyici söz ve davranışlardan sakınmalıdırlar. Bu ifadelerimizle, meslektaşlarımızın kişiliklerinin ve karakterlerinin zayıf ve başarısız olduklarını iddia etmek veya onları bu konuda eleştirmek gibi bir niyet ve maksadımızın olmadığını belirtmeliyiz. Biz sadece olması gerektiğine inandığımız hususları ifade etmeğe çalışıyoruz. Çünkü gençler, öğretmenlerinin kişilikleri ile birlikte devlet, toplum ve öğrencileri nezdinde gördükleri itibara göre bu mesleğe yönelmekte veya ondan vazgeçebilmektedirler. Onun için öğretmenlerin kişilikleri ve itibarları üzerinde ısrarla durulması gerektiğine inanıyoruz.

Bu izahlardan sonra, tespitlerimize baktığımızda; gerek maddî, gerekse manevî itibarına inanarak branşlarını öncelikle tercih ettiklerini ifade eden öğretmen adayları gençlerin ancak % 15.83 gibi az bir yekün tuttuğunu görüyoruz (Bkz. Tablo: III). Demek ki öğretmenlik, hem devlet, hem toplum ve dolayısıyla hem de öğrenciler nezdinde fazla itibarı olmayan bir meslektir denilebilir.

Branşlar arasındaki duruma bakıldığında, öğretmenliğin itibarlı bir meslek

olduğuna inanan gençlerin en fazla (% 24.00) MEF. öğrencilerinin, ikinci sırada ise; (% 18.91) TEF. öğrencileri arasında olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bu iki fakülteye yönelen gençlerin genellikle Kız Meslek Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi veya Teknik Lise çıkışlı öğrenciler olduğu düşünülürse, denilebilir ki onların ortaöğrenimleri dönemindeki öğretmenlerine gerek öğrenciler, gerekse çevreden itibar ediliyordu.

Çoğunluğu İmam-Hatip Lisesi çıkışlı İF. öğrencilerinden bu kanaatta olanlar, (% 14.55) oran itibariyle orta sralarda yer alırlarken, en düşük oranın EYO. öğrencileri arasında olduğu gözlenmiştir. Bilhassa, birer ilkokul öğretmeni olarak en körpe çağlarında çocuklarımıza örnek olacak ve onların kişilik ve karakterlerinin oluşmasında büyük etkileri ve katkıları bulunacak olan EYO. öğrencilerinin oran itibariyle en sonda (% 5.35) gelmesi ise düşündürücüdür.

Sözlerimizin burasında, itibarın kişilik ve karakterle doğrudan ve yakından ilgisi olması bakımından, bütün meslektaşlarımıza pedagojideki bir kuralı hatırlatmak istiyoruz: nasıl ki; okulda bir problem çıkması halinde çözüm için önce: "bu olayda benim sorumluluk payım nedir?.." sorusunu sorarak işe başlayan öğretmen, problemi yarıyarıya çözüme kavuşturmuş olursa, bu konuda da onlar kendi kendilerine aynı soruyu sormak durumundadırlar. Eğer bu soruya kendi kendilerine objektif olarak cevap bulabilirlerse, önemli bir mesafenin katedilmiş olabileceğine inanıyoruz. İşte ondan sonra ve cevaba göre öğretmenlik mesleğine itibar kazandırmanın yolları hep birlikte aranmalıdır. Kimlerce neler yapılması gerekecekse, onlar kendilerine düşenleri yapmalıdırlar. Şayet öğretmenler bu konuda kendi kendilerini bir nefis muhasebesine çekemez ve sorumlu veya suçlu olarak hep başkalarını itham ederek yola çıkarlarsa, olumlu bir sonuca ulaşamayacağını kabul etmelidirler.

h) Ücreti (maaşı) yeterli bulanlar:

Zamanımızda gençleri bazı mesleklere yönelten veya uzaklaştıran en önemli motivasyonlardan birisi, şüphesiz ki maddî gelirinin yüksekliği veya düşüklüğüdür. Öğretmenlik mesleğine ilgisizliğin asıl sebeplerinden birisi de, şüphesiz ki bu meslek erbabına ödenen ücretin yetersizliğidir. Gençler, her ne kadar idealist düşünseler de, müstakbel mesleklerinin malî gelirlerini de mutlaka hesaba katmaktadırlar. Bunun içindir ki, zamanımızda öğretmenlere ödenen ücretlerin yetersizliği, gençlerin büyük çoğunluğunun bu mesleğe yönelmelerini engelleyen en önemli faktörlerden birisini oluşturmaktadır. Anketimize katılan gençlerden, daha doğrusu ilk 5 sırada tercihleri ile girenlerden ancak % 2.42'sinin, öğretmenlere ödenen ücreti yeterli bulmaları, yahut da bir başka ifade ile , % 97.58'inin "yetersiz" bulmaları da bunun ifadesinden başka bir şey değildir.

Bölgümlere göre bakıldığında ise; ücreti yeterli bulanlar en yüksek (% 10.81) oranla TEF. muhtelif bölümlerine kayıtlı gençler arasında görülmektedir.

Bunun sebebi ise, bu branş öğretmenlerine ödenen ek ders ücretlerinin diğerlerine nisbetle daha yüksek oluşu olabilir.

Diğer branşlara bakıldığında ise, hemen hepsinde de ücreti yeterli bulunanların oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Hatta, FEF. Fen Bölümü öğrencileri ile EYO. öğrencileri arasında ücreti yeterli bulduklarını ifade eden hiçbir gence rastlanmamıştır (Bkz. Tablo: III).

Öyle ise, eğer devlet daha zekî ve başarılı gençleri bu mesleğe yönelterek eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesine yardımcı olmak istiyorsa, öğretmenlere ödenen ücreti mutlaka artırmalıdır. Çünkü devlet, memurlarının karnını doyurmak mecburiyetindedir. Aksi takdirde onlardan verimli hizmet bekleyemez. Öğretmenler de, birer devlet memuru olduklarına göre, eğer onlardan başarı bekleniyorsa, önce karınları doyurulmalıdır. Buna rağmen hizmet üretmeyen, başarısız olanları da bu meslekte barındırmamalıdır. Çünkü devletin ve milletin istikbali öğretmenlerin elindedir.

1) Başka sebeplerle:

Öğretmenliği anne veya babasının mesleği olduğu için veya onlardan etkilendikleri için tercih edenler olmuştur. Ayrıca arkadaşlarının etkisinde kalanlar, ikamet ettikleri şehirde okuma imkanının olması gibi birtakım sebeplerle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönelenler de vardır.

Ancak, tespitler arasında iki grup gencin gerekçeleri dikkat çekicidir. Biri; Yabancı Diller Bölümü öğrencilerinden % 25.00'inin "öğretmenlik yapmak için değil, yabancı dil bilme avantajından istifade ile serbest piyasada çalışmak ve bol para kazanmak niyetinde olduklarını" ifade etmeleridir. Diğeri de; İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin yaklaşık % 33'ünün, "Kur'ân-ı Kerîm, Arapça öğrenmek ve dînî bilgilerini artırarak, topluma daha iyi hizmet edebilmek" gibi düşünce ve tercihler yaptıklarını açıklamalarıdır.

Her iki düşünceye sahip gençlere, bu tür cevapları vermelerini gerektirecek özel sorular yöneltilmemiştir. Kendiliklerinden bu meâlde açıklamalarda bulunmuşlardır. Ankette bu meâlde bir soru veya tercih maddesi olmuş olsa idi, kanaatımızca daha fazla sayıda genç, bu kanaatlara ortak olacaktı.

Her iki gruptaki gençlerin açık yüreklilikle kendi niyet ve düşüncelerini ortaya koymaları takdire değer. Ancak, bu cevaplardan anlaşılan o ki; Yabancı Diller Bölümü öğrencileri, ilk fırsatta mesleğe sırt çevirecek veya belki de hiç başlamayacaklardır. İlahiyat Fakülteleri öğrencileri ise, mesleklerine daha samimi olarak başlayacak, branşları doğrultusunda millete ve devlete hizmete devam edeceklerdir. Bu iki görüş, iki ayrı branşta öğrenim gören gençlerin zihniyetlerini yansıtmaları bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Gençlerin bu tür düşüncelerinin bilinerek, Milli Eğitim Bakanlığının ve diğer ilgililerin bu görüşleri iyi değerlendirmeleri gerektiğine inanıyoruz.

3- Gençlerden öğretmenliğe "istemeyerek yönelenlerin" gerekçelerinin yorumu:

a) Açıkta kalmakorkusu:

Lise mezunu gençlerin çoğunluğu, ortaöğrenimleri boyunca belli bazı meslekleri hayâl ederek yetişmektedirler. Üniversite kapısını zorlayacakları dönem gelince de, ÖSYM Tercih Formlarında, ilk sıralarda hayâllerindeki mesleklere hazırlayan fakülteleri veya bölümlerini işaretlemektedirler. Bu şekildeki tercihlerini bazı öğrenciler kendilerine güvenerek yaparken, bazıları tamamen "ya tutturursam..." anlayışı ile ve sırf hayâlcilikle yapmaktadırlar. Ama her şeye rağmen bütün gençler, "ya arzû ettiğim bölümlere giremezsem?..." endişesini de içlerinde hissetmektedirler. İşte bu endişe ve korku onları - ideallerine uysun veya uymasın - daha düşük puanlarla öğrenci alan bazı fakülteleri veya bölümlerini de işaretlemeğe zorlamaktadır.

Anket uyguladığımız fakültelerin ve Eğitim Yüksek Okullarının öğrencilerinin gerekçelerine bir göz attığımızda; açıkta kalma korkusunu en çok hissedenlerin Meslekî Eğitim Fakültesinin öğrencileri (% 75.47) ile FEF. Fen Bölümü öğrencileri (% 75.27) ve EF. Fen Bölümü öğrencilerinin (% 75.00) olduğunu görüyoruz.

Bunlardan FEF. ile EF. nin Fen Bölümlerine yönelenler genellikle liselerin Fen Kolu mezunlarıdır. Fen kolundan mezun olmuş olmak onlara daha yüksek fen puanları ile öğrenci alan başka fakültele rahatlıkla girebilecekleri kanaatını vermiş olmalıdır. Bundan dolayı, daha yüksek fen puanları ile öğrenci alan başka fakülteleri öncelikle tercih etmişlerdir. Öğretmen yetiştiren fakültelerin fen bölümlerine öncelikli tercihleri ile girenlerin az oluşu da bundan dolayı olabilir³.

Buna rağmen, "ya açıkta kalırsam?..." endişesini en fazla taşıyanların da Fen Bölümleri öğrencileri olması dikkat çekmektedir. Anlaşılan o ki; liselerin fen kollarından mezun olmak, gençleri bir taraftan fazlaca ümitlendirip, kendilerine güven duygusu verirken, diğer taraftan da onları korkutmakta ve ürkütmektedir.

Fen Bölümleri öğrencilerine göre biraz daha fazla oranla (% 75.47) açıkta kalma endişesini taşıdıklarını belirtenler ise, Kız Meslek Lisesi çıkışlı MEF. öğrencileridir. Kanaatımızca bu fakülteye giren öğrenciler, tercihlerinde daha da fazla hayâlcî davranmışlardır. Çünkü, bu öğrencilerin mezun oldukları Kız Meslek Liseleri daha ziyade meslekî uygulamaya ağırlık veren bir program uygula-

3 Bkz. Öcal, Mustafa, "Öğrencilerin Tercihleri Bakımından Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları Arasında İlahiyat Fakültelerinin Yeri", U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, Cilt: 2, Bursa, 1987, sh. 171-185.

maktadır. Fen ve genel kültür kazandırıcı dersler azdır. Özel gayret ve çalışmaları olmadığı müddetçe, daha yüksek puanlarla öğrenci alan fakülteleri kazanmaları çok zordur.

Kezâ; TEF. e giren öğrencilerin de % 71.59'unun aynı gerekçelerle tercihler yaptıklarını ifade etmelerine bakılırsa, onlar için de benzer şeyler söylenebilir.

Açıkta kalma korkusunu en az taşıyanların ise, % 56.71'lik bir oranla İlahiyat Fakülteleri öğrencileri arasında olduğu dikkatten kaçmamaktadır. Bu fakülteden ankete katılanların % 73.57'sinin İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olmaları dikkate alınırsa, sözkonusu okul mezunlarının, diğer liselerden mezun olan gençlere göre "kendilerinden biraz daha emin oldukları" söylenebilir. Esasen İmam-Hatip Liseleri öğrencilerinin genel kültür ve bilgi bakımından diğer genel ve meslek liseleri öğrencileri ile her alanda rahatlıkla yarışabildikleri ve kendilerini ispatlamış olmaları, bu sonucun tabii olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Ancak gerçekten de Üniversiteye öğrenci gönderme bakımından İmam-Hatip Liseleri çok başarılı mıdır? Son yıllardaki başarı grafiğine bakıldığında, pek de başarılı oldukları söylenemez. Meselâ; 1989 yılında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşenlerin liselere göre dağılımlarına bakıldığında, İmam-Hatip Liseleri, Üniversitelerin çeşitli bölümlerine müracaat eden mezunlarından ancak % 22'sini yerleştirerek, 13 tür lise grubu içerisinde 11. sırada yer alabilmiştir. Aynı yıl, Üniversitelere yerleştirilen öğrenci toplamı 193.665'dir. Bunun içerisinde 10.733'ü (% 5.54) İmam-Hatip Liselerinden mezun olan gençlerdir⁴.

Bu yorumlardan ve değerlendirmelerden sonra, bir de genel ortalama olarak tespitlerimize baktığımızda; öğretmen yetiştiren fakültele ve yüksek okullara kayıt hakkı kazanan öğrencilerden 1962 (% 64.62)'sinin istemeyerek, yahutta bu araştırmada kullandığımız ölçüye göre; 6. ve daha sonraki sıralarda tercih yapanlar olduğunu görüyoruz. Bunların kendi içerisinde % 65.44'ü ise, sırf "açıkta kalmamak için" kayıtlı buldukları bölümleri tercih etmişlerdir (Bkz. Tablo: IV). Bu rakamlar, gençler arasında; "hiç bir şey olamazsam, öğretmen olurum..." düşüncesinin yaygın olduğunu ifade etmektedir. Halbuki Türk Millî Eğitimi ve dolayısıyla devletimiz bu anlayışta olanlarla değil, "mutlaka öğretmen olarak milletime hizmet etmek istiyorum..." düşüncesine sahip olan ve kendi isteği ile ve öncelikli tercihleri ile bu mesleğe yönelenlerle ancak hızlı ve sağlıklı olarak gelişme gösterebilir.

b) *Ücret (maaş) yetersizliği sebebiyle:*

Yukarıda, "meslekler maddî ve manevî cazibeleri nisbetinde ilgi görürler,

4 Bkz. Baloğlu, Zekâi, Türkiye'de Eğitim, İstanbul, 1990, sh. 126. (Kısa adıyla TUSİAD olarak bilinen; Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği tarafından hazırlanan ve kamuoyunda "TUSİAD EĞİTİM RAPORU" olarak bilinen rapor.)

toplumlar da mesleklere o nisbette değer verirler..." demiştik. Öğretmenlik de öyledir. Öğretmenliğin manevî değerinin üstünlüğü konusunda toplumun çok büyük kesimi ittifak halindedir. Gençlerin ve mesleğin içerisinde olan öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri ise, yukarıda verilmişti.

Ancak, öğretmenlere ödenen ücret veya bir başka ifade ile; öğretmenliğe biçilen maddî değer konusunda ise, negatif ittifak vardır diyebiliriz. Çünkü öğretmenlere ödenen ücretin yeterli olmasından dolayı bu mesleği öncelikle tercih ettiklerini ifade eden gençler ancak % 2.42 nisbetinde idi (Bkz. Tablo: III). Buna karşılık, öğretmenliğe istemeyerek yönelenlerin % 35.73'ü gerekçe olarak "ücret yetersizliğini" göstermişlerdir.

Bölgümlere göre bakıldığında; ücret azlığı gerekçesi ile öğretmenliği öncelikle tercih etmeyen öğrencilerin en fazla % 54.44'lük bir oranla EF. Fen Bölümleri öğrencileri arasında olduğunu görüyoruz. Onları TEF. öğrencileri % 46.59'luk bir oranla takip etmektedirler (Bkz. Tablo: IV).

Ücret azlığını gerekçe göstererek, öğretmen yetiştiren fakülteleri öncelikle tercih etmeyenlerin, diğerlerine göre çoğunlukla EF. Fen Bölümleri öğrencileri arasında olmasını, bir evvelki maddenin yorumunda da izah etmeğe çalıştığımız gibi, yine öğrencilerin çoğunluğunun lise fen kolu mezunu olmaları ile izah etmek mümkün olabilir. Çünkü, onların çoğunluğunun gözünde Tıp Fakülteleri ile Teknik Üniversitelerin bölümleri veya diğer bazı fakülteler vardır. Bu dallarda yetişenlerin sahip olabilecekleri maddî imkanlar ve toplumun bazı kesimleri nezdindeki sosyal itibar, öğretmenlere göre çok daha fazladır. Gençlerin mesleklere bu açıdan bakmaları halinde, bu şekildeki tercihlerini normal görmek gerekiyor.

Buna karşılık, FEF, Fen Bölümü öğrencilerinden ücret azlığını gerekçe gösterenlerin, EF. Fen Bölümü öğrencilerine göre daha düşük (% 33.51) olması ise; bu fakülte mezunlarının yalnızca öğretmen olmak gibi bir mecburiyetlerinin olmaması ile izah edilebilir. Çünkü, bu fakülteler doğrudan ve yalnızca öğretmen yetiştiren fakülteler değildir. Mezunları maddî geliri açısından daha avantajlı işlerde de çalışabilme şansına sahiptirler.

TEF. öğrencilerinden ücret düşüklüğünü gerekçe gösterenlerin çokluğunu da, bu fakülteye kayıtlı öğrencilerin Endüstri Meslek Liseleri veya Teknik Liselerden mezun olmaları ile yorumlayabiliriz. Çünkü bu liselerden mezun olanlar, teknik elemanlar olarak girdikleri bir işte, zaten en az bir fakülte mezunu öğretmen kadar ücret alabilmektedirler. Fakülte tahsilinden sonra öğretmen oldukları takdirde netice çok fazla değişmeyecektir. Ancak, bir ek iş yapmaları veya "teknik eleman" olarak özel sektöre geçmeleri halinde daha dolgun ücretler alabilmektedirler. Fakat bu şansları da fazla değildir. Çünkü, ülkemizde fakülte mezunu ve "mühendis" sıfatını taşıyan çok sayıda teknik eleman yetişmiştir. Onlar var iken, mesleği öğretmenlik olan bir teknik elemanı özel sektör öncelikle tercih etmemektedir.

Ücret azlığına en az değer verenlerin MEF. öğrencileri (% 24,52) ile İF. öğrencilerinin (% 23,64) olduğunu görüyoruz. Bu sonuçları da normal saymak gerektiğine kabul ediyoruz. Çünkü, MEF.den ankete katılanların hepsi de kız öğrencidir. Mezuniyetten sonra kuracakları aile yuvasında, tek başlarına maddî yükümlülük ve sorumluluk altına girmeyeceklerdir. Büyük çoğunluğunun eşleri de en az kendileri kadar gelire sahip olacaklardır. Bu bakımdan onlar için mesleğin maddî gelirinden ziyade, cinsiyetlerine, mizaçlarına ve yeteneklerine uygun olması daha önemlidir ki yukarıda bu durumu, kendilerinden önemli bir kısmı da belirtmişlerdi (Bkz. Tablo: III).

İlâhiyat Fakültelerinden ankete katılan öğrencilerin ise, çoğunluğu ekonomik yönden ortamın altında gelire sahip ailelerin çocuklarıdır*. Bundan dolayı kendileri için, bir öğretmen maaşının yeterli olduğu kanaatine varmış olmaları muhtemeldir. Bundan da önemlisi ise; öğretmenliğin maddî gelirinden ziyade, manevî ve hizmet yönünün bu fakülteyi tercih eden öğrencilerce daha iyi kavranmış ve benimsenmiş olması söylenebilir. Esasen yukarıda, ilk 5 tercih içerisindeki tercihleri ile bu fakültele kayıttıranlardan; "Başka?.." sorusuna cevap verenlerin içerisinde yaklaşık % 33'ünün "hizmet" amacıyla geldiklerini belirtmeleri de bunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

c) Toplumca öğretmenliğe itibar edilmemesi:

Mesleklere biçilen maddî değer kadar, toplumun verdiği manevî değer ve itibar da önemlidir. Onun için toplumların mesleklere bakışı, üniversiteye yönelecekleri esnada gençleri etkileyebilmektedir. Branş seçiminde gençler biraz da çevrelerindeki insanların değer yargılarına göre tercihler yapmaktadırlar. Eğer çevrelerinde olan ve güven duyup, takdir ettikleri insanlar bazı mesleklerden sıtayışla bahsediyorlarsa, onlar da o mesleklere arzu duyarak gönül rahatlığı içerisinde yönelebilmektedirler. Aksi takdirde, o meslekleri tercihleri arasına ya hiç almamakta veya sırf açıkta kalmamak için ve istemeyerek işaretlemektedirler.

İşte öğretmenlik mesleğini öncelikle tercih etmeyenlerin toplamının % 25,59'unu etkileyen önemli faktörlerden birisi de, çevrelerindeki insanların bu mesleğe itibar etmemeleri ve değer vermemeleridir (Bkz. Tablo: IV).

Kanaatımızca, öğretmenliğin itibarının bazı kişiler veya kesimler nezdinde "yok" sayılması veya en azından küçümsenmesi, maddî gelirinin düşüklüğü sebebiyledir. Bundan dolayı onlar, öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlere "alaycı" tavırla, küçümseyerek ve tepeden bakabilmektedirler. Her ne kadar bu gibi tavır ve davranışlar çok yaygın değil ve herkesi bağlamaz ise de, gençler bu tür tavırlardan etkilenmektedirler. Bilhassa, her mesleğin maddî geliri veya değeri ile ölçüldüğü çağımızda gençlerin bazılarının bunun aksini benimsetmek zordur.

* 1978 yılından beri hemen her yıl öğrencilerimize uyguladığımız "Otobiyografi" tekniği ile elde ettiğimiz bilgilere ve edindiğimiz kanaatlara göre; İlâhiyat Fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu köylü veya köy kökenlidir. Ekonomik yönden de zayıf aile çocuklarıdır.

Öğretmenlere ödenen ücreti yetersiz buldukları için öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokulları öncelikle tercih etmediklerini belirtenlerle, bu mesleği "toplumdaki itibarsızlığı" sebebiyle tercih etmeyenleri bir araya getirdiğimizde; % 61.31 gibi büyük bir rakam karşımıza çıkmaktadır. Bu rakam, öğretmenlik mesleği adına gerçekten düşündürücüdür.

Halbuki, kendi istekleri ile öğretmenliğe yönelen gençlerin ancak % 15.83'ü bu mesleğe toplumca itibar edildiği için tercih ettiklerini belirtmişlerdi (Bkz. Tablo: III). Bu durumda öğretmen yetiştiren kurumları tercih konusunda gençlerin çoğunluğu, toplumdaki olumlu kanaatlardan çok olumsuz kanaat ve telkinlerden daha çok etkilenmektedirler denilebilir.

Öğretmenliğe, toplumca itibar edilmediği için öncelikle tercih etmediklerini belirtenlerin fakültele ve yüksekokullara göre dağılımlarına baktığımızda ise; en yüksek rakamın (% 34.01) EYO. öğrencilerine ait olduğunu görüyoruz. Bunun bir tesadüf olduğunu zannetmiyoruz. Çünkü, ifade etmeğe çalıştığımız gibi, toplumun bazı kesimleri insanlara, kişiliklerine, karakterlerine ve hizmetlerine göre değil de, mesleklerine ve ellerine geçen ücretlere göre değer biçmektedirler. Bundan dolayı EYO. öğrencilerinin çevrelerindeki insanların olumsuz tesirinde kalmaları normal sayılabilir. Zaten EYO.'a ilk sıralardaki tercihleri ile giren öğrencilerden, öğretmenliğin toplumda itibarı olduğuna inandıkları için gelenlerin diğer fakültelerin öğrencilerine göre en az (% 5.35) olması da bunu doğrulamaktadır (Bkz. Tablo: III).

Kezâ; EF. Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri için de, aynı şeyler değilse de benzer şeyler söyleyebiliriz. Mesleklere yalnızca maddî gelirine göre değer biçenlerin nezdinde, sosyal konulu derslerin öğretmenlikleri bile, fen bilimleri grubundaki derslerin öğretmenlerine göre daha değersizdir. Çünkü, onlara göre; fen dersleri öğretmenleri, hiç olmazsa öğrencilere kurslar vererek, ek gelir temin edebilmektedirler. Halbuki sosyal konulu derslerin öğretmenlerinin bu tür imkanları bile yoktur.

Öte yandan, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, fen bölümlerine giren öğrenciler genellikle lise fen kolu mezunlarıdır. Onlar, daha fazla maddî geliri olmasından dolayı toplumda itibar gören meslekler var iken, neden öğretmenliğin itibarlı bir meslek olduğuna inansınlar?... İşte, kanaatımızca onları yanıltan düşünce de bu olsa gerek...

İF. öğrencilerinden "öğretmenliğin toplumda itibarı olmayan bir meslek" görüşüne katılanların (% 25.72) yaklaşık genel ortalamasının % sini (% 25.59) vermesi ilginçtir.

Öte yandan öğretmenliğin itibarsızlığı üzerinde en az duranlardan birinin EF. Yabancı Diller Bölümü öğrencileri (% 17.36) olmasını; - yukarıdaki tespitlere göre onların önemli bir kısmının zaten öğretmen olmayı düşünmedikleri, FEF. öğrencilerinin (% 16.48) görüşlerini ise; doğrudan veya mecburen öğretmen

olmak gibi bir durumlarının olmaması ve başka mesleklere yönelme imkanlarının olması ile izah edebiliriz.

d) Öğretmenlerin kişilik ve karakterlerinin olumsuz yönde etkileri:

Gençlerden ilk ve ortaöğrenimlerdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde etkilenenler olduğu gibi, olumsuz yönde etkilenenler de olmaktadır. Bu durum tabii ve kaçınılmazdır. Çünkü öğretmenlerinden iki yönde de etkilenenler her dönemde olmuştur, şimdi de vardır, bundan sonra da olacaktır. Buna rağmen % olarak bakıldığında olumlu yönde etkilenenlerin çoğunlukta olması ümit vericidir. Tespitlerimize göre; öğretmenlerinin kişilik, karakter ve başarılarından olumlu yönde etkilenen % 25.61'lik bir öğrenci grubuna karşılık (Bkz. Tablo: III), olumsuz yönde etkilenenlerin % 16.16'da kalması sevindiricidir (Bkz. Tablo: IV).

Ancak, % lerin yalnızca öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullara kayıt yaptıran öğrencilerden tespit edildiği unutulmamalıdır. Şayet başka fakültelere yönelen gençlerle, üniversiteye giremeyen lise mezunlarına da benzer bir soru yöneltilmiş olsa idi, nasıl bir sonuç çıkardı? Bunu tam olarak tahmin etmek elbette güçtür.

Burada dikkat çeken ve bizi düşündüren husus, öğretmenlerinin kişiliklerinden olumsuz yönde en fazla etkilenenlerin İF. öğrencileri (% 22.52) ile EF. Sosyal Bilimler Bölümü (% 19.44) ve MEF. (% 18.86) öğrencileri arasında olmasıdır.

Bu konuda İF. öğrencilerinin ilk sırayı almaları hakikaten bizi düşündürmüştür. Neden? Niçin? sorularına burada önyargılarla cevap vermeğe çalışmak, yanıltıcı olabilir. Kanaatımızca, İF. öğrencilerinin çoğunluğunun İmam-Hatip Lisesi çıkışlı olmalarından dolayı, hemen bu okulların öğretmenlerini davranışları ve kişilikleri itibariyle itham etmeğe ve haklarında birtakım zanlar geliştirmeğe yönelmek peşin hükümlülük olabilir. Onun için bu konuda müstakil bir araştırma yapılması ve ancak ondan sonra yorumlarla konunun izahına çalışılması gerektiğine kaniyiz. Ama burada İmam-Hatip Liseleri öğretmenleri adına bizi rahatlatacak ve sevindiren durum ise; İF. ne ilk 5 sıradaki tercihleri ile gelen öğrencilerden ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden etkilenenlerin % 24.41'lik bir orana ulaşması ve olumsuz yönde etkilenenlere göre daha fazla olmasıdır.

Öte yandan, EF. Sosyal Bilimler Bölümünü ilk sıralarda tercih edenler arasında öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde etkilenenlerin en yüksek olanlardan birisi (% 33.11) olmasına karşılık, 6. ve daha sonraki sıralardaki tercihleri ile bölümlerine kayıt yaptıranlardan da, diğer bölümlerin öğrencilerine göre olumsuz yönde en yüksek oranlarda (% 19.44) etkilenenler arasında yine aynı bölümün öğrencileri olması ilginçtir.

Ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişiliklerinden olumsuz yönde en fazla etkilenecek gelen fakültelerin veya bölümlerin öğrencileri, geleceğin Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ile İmam-Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretmenleri olacaklar ve yeni nesillerin yetiştirilmesinde etkileri ve katkıları bulunacaktır. Onlar, millî kültürümüzü tarihin derinliklerinden alarak, yeni nesillere aktarmakla görevli olacaklar ve bunun sorumluluğunu taşıyacaklardır. Onun için, madem ki bu bölümlere gelen öğrencilerin önemli bir kısmı ortaöğrenimleri esnasında öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumsuz yönde etkilenecek gelmişlerdir, öyle ise kendileri yükseköğrenimleri esnasında olumlu yönlerden etkilenecek iyi birer öğretmen olacak şekilde yetiştirilmelidirler. Çünkü onlar da, kendi öğrencilerine kişilik ve karakter örnekleri olacaktırlar. İşte bu bakımdan bütün branşlar için olduğu gibi, bilhassa bu bölümlerin öğretim elemanlarına büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Kezâ; MEF. öğrencilerinin de, ortaöğrenimlerindeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumsuz yönde fazlaca etkilenmiş olmaları dikkatten kaçmamaktadır. Halbuki, bu fakültelerden yetişenlerin de mükemmel kişilik ve karakter özelliklerine sahip olmaları gerekir. Çünkü bu fakülteden anketimize katılanlar ve yarının öğretmenleri, mezun oldukları Kız Meslek Liselerine dönüp, oralarda çocuklarımızı ve genç kızlarımızı hayata hazırlayacaklardır. Geleceğin Türk kadınına ruh güzelliği vereceklerdir. Yeni nesillerimizin kişilik ve karakter sahibi ve kültürlü anneler elinde yetişmeleri için katkılarda bulunacaklardır. Şayet onlar, ortaöğrenimleri esnasında öğretmenlerinden olumsuz yönde etkilenenler gibi, kendileri öğretmen olunca yarının genç kızlarına ve öğretmenlerine olumsuz etkiler yapacaklarsa, gelecek için hiç de iyi olmayacaktır.

Burada, temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında görev yapmakta olan bütün meslektaşlarımıza şunları hatırlatmak istiyoruz: Çalıştığı eğitim-öğretim kurumu ve branşı ne olursa olsun, bütün meslektaşlarımız kişilik ve karakter konusunda kendilerini bir nefis muhasebesinden geçirmek durumdadırlar. Çünkü öğrenciler ortaöğretime; temel eğitimden, üniversitelere ise; ortaöğretimden gelmektedirler. Üniversiteler ise, her iki eğitim-öğretim kurumuna öğretmen yetiştirmektedirler. Dolayısıyla her kurum, bir diğerrinin tamamlayıcısıdır ve onun varlık sebebidir. Birisinde görev yapanların bilgi, kişilik ve karakter bakımından yeterliği veya yetersizliği diğerrlerini de olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Öyle ise, burada yalnızca belli bazı eğitim-öğretim kurumlarını veya mensuplarını itham etmeğe kalkışmak yanıltıcı olabilir. Ama herşeye rağmen böyle araştırmalardan elde edilen sonuçlar, öncelikle ve en fazla hangi eğitim-öğretim kurumlarını ve mensuplarını ilgilendiriyorsa, elbette bu konuda en fazla düşünmeleri ve kendilerini bir nefis muhasebesinden geçirmeleri gerekenler de onlardır.

e) Ailesinin etkisinde kalanlar:

Bazı anneler ve babalar çocuklarına çok olumlu rehberlikler yaparlarken, bazıları da çocuklarından ziyade, kendilerini tatmin peşinde koşmaktadırlar. Çocuklarının liselerde aldıkları bilgilerin yeterliğini, yeteneklerini, ilgilerini ve başarılarını dikkate almaksızın onları kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmek isteyen aileler vardır. Hatta bazıları, zamanında arzu edip de sahip olamadıkları mesleklere çocuklarını zoraki yönlendirerek, dolayısıyla kendilerini tatmine çalışmaktadırlar. Ama herşeye rağmen, onlarda da bir endişe ve korku olduğu için, çocuklarına öğretmen yetiştiren fakülteleri veya daha düşük puanlarla öğrenci alan diğer bazı fakülteleri ve bölümlerini tercihler listesine ilave ettirmeyi de ihmal etmemektedirler.

Anket uyguladığımız fakültelerin öğrencileri arasında toplam % 10.09'u, ailesinin öğretmen yetiştiren kurumlara karşı olumsuz tavırları dolayısıyla kayıt yaptırdıkları bölümleri sonlarda tercih edenlerdir. Ailesinden en çok etkilenenler de, MEF. öğrencileridir. Bu Fakülteye kayıt yaptıran öğrencilerin % 23.58'i, bölüm tercihleri yaparken ailelerinin telkinleri altında kalmışlar ve önce başka fakülteleri veya bölümleri tercih etmişlerdir. Daha sonra da, açıkta kalmamak için kayıtlı buldukları bölümleri işaretlemişlerdir.

Halbuki bu fakülteyi kazananların büyük çoğunluğu, programında fen ve kültür derslerine en az yer veren okullardan birisi olan Kız Meslek Lisesi çıkışlılardır. Dolayısıyla Üniversiteyi kazanma ihtimali en düşük olan liselerden birisidir. Ama buna rağmen, bazı aileler çocuklarının öncelikle kendi branşına en uygun fakültenin bölümleri yerine onlara başka fakülteleri ve bölümlerini tercih ettirmişlerdir.

Diğer fakülteleere veya bölümlerine baktığımızda, ailesinin etkisinde kaldığını ifade eden gençlerin en az Yabancı Diller Bölümü (% 4.86) öğrencileri arasında olduğunu görüyoruz. Bunların dışındakiler de % 7.69 ile % 12.27 arasında değişmektedir (Bkz. Tablo: IV).

f) Arkadaşlarının etkisinde kalanlar:

Ortaöğretim çağı gençlerinin hemen her konuda zaman zaman arkadaşlarının etkisinde kaldıkları bilinen hususlardan birisidir. Gençlerden, güçlü kişiliğe sahip olanlar, zayıfları daha çok etkileyebilmektedirler. Uzun süre beraberlikleri sonucu oluşan arkadaşlık veya duygusal bağ, "kafadarlık", üniversite tercihlerinde bile etkili olabilmektedir. Bazan da, çocukluk arkadaşı olmak bu yöndeki duygu ve düşüncelerini güçlendirmektedir. İşte bu duygu ve düşüncelerle birbirlerini etkileyen ve kazandıkları bölümleri sonlarda tercih edenler % 8.00'lik bir yekün tutmaktadır (Bkz. Tablo: IV).

Fakülteleere ve bölümlere göre bakıldığında arkadaşlarının etkisinde kalma konusunda ve oranlarında önemli farklılıkların olmadığı görülüyor. Bu du-

rumda denilebilir ki, gençlerin cinsiyetleri, mezun oldukları lise veya kazandıkları bölümler ne olursa olsun, hemen hepsi de belli ölçülerle arkadaşlarının etkisinde kalabilmektedirler. Ancak, üniversiteye yönelik meslek ve branş tercihinde arkadaşların birbirlerini etkilemeleri çok yüksek oranlara çıkamamaktadır.

g) Başka sebeplerle:

Öğretmenliği severek, isteyerek tercih edenlerde olduğu gibi, istemeyerek yönelenlerin de gerekçeleri çoktur. Ayrı ayrı sözkonusu edilenlerin dışında gençlerden bir kısmı da, başka bazı sebeplerle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını sonlarda tercih etmişlerdir.

Meselâ; sinirli olmalarından dolayı, öğretmenlik yapıp-yapamayacaklarından endişelenenler vardır ki, bu gayet samimi bir duygudur. En az bu düşünce kadar ve hatta bundan da samimi olarak nitelendirebileceğimiz bir duygu ve düşünce ise, kendilerini öğretmenlik gibi yüce bir mesleğe layık görmeyenlerin düşünceleridir. Ayrıca öğrencilerle uğraşmanın güçlüğü ve bu mesleği gereği gibi ifa edememe endişesini taşıyanlar vardır.

Meslek hayatlarında sık sık yer değiştirmek, bütün memurların olduğu gibi öğretmenlerin de hoşlanmadıkları bir husustur. Geleceğin öğretmenlerinden bazıları ise, bunun korkusunu daha lise talebelikleri döneminde hissetmeğe başlamışlardır. Fakat onlar zamanımız şartlarında eğitim-öğretim faaliyetlerini memleket sathına eşit olarak dağıtabilmenin başka yolunun olmadığını ise takdir edememektedirler.

İşte bu ve benzeri görüşlerle kayıtlı buldukları bölümleri sonlarda tercih edenlerin, genel toplam içerisinde % 7.44'lük bir orana ulaştıkları tespit edilmiştir (Bkz. Tablo: IV).

III. SONUÇ VE TEKLİFLER

A. SONUÇ

Tespitlerimiz arasında yer alan ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını hem ilk 5 sıradaki tercihleri ile hem de 6 ve daha sonraki tercihleri ile kazanan öğrencilerin gerekçeleri yukarıda ayrı ayrı ele alınarak yorumlamaları yapılmışa çalışıldı. Başlıca gerekçeleri; öğretmenliğin kutsallığına inanılması ve gençlerce cinsiyetlerine veya mizaçlarına uygun bulunması, daha yüksek puanla öğrenci alan fakültelere giremeyeceklerinin önceden tahmini veya açıkta kalma endişesini taşıma, mezuniyetten sonra kısa sürede göreve başlayabilme imkanı bulunması, ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu veya olumsuz yönde etkilenmeler, öğretmenliğin toplumda itibar gören bir meslek olması veya olmaması, bu meslekte daha iyi hizmet yapılabileceğine inanılması, ücret yeterliği veya yetersizliği, anne-baba veya arkadaş etkisinde kalma... vb. idi.

Gençlerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını tercih gerekçelerine karşılaştırmalı olarak bakıldığında; İlahiyat Fakülteleri öğrencileri ile diğer fakültelere veya yüksekokullara giren öğrencilerin gerekçeleri arasında birbirlerine oranla bazı farklılıkların varlığından "tespitler" ve "yorumlar" kısmında bahsedildi. Ancak burada birkaç tanesini özet mahiyetinde tekrar hatırlatmak istiyoruz. Bilhassa İlahiyat Fakülteleri öğrencileri ile Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Coğrafya gibi sosyal konulu ve millî kültürümüzü yetiştirmekte olan nesillere aktarmakla görevli olacak Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri arasında öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olduğuna inananların en yüksek oranlara ulaşmasını, öğretmenlik mesleği ve millî ve dînî kültürümüzün yeni nesillere aktarılması ve dolayısıyla istikbalimiz açısından ümit verici bir tespit olarak değerlendiriyoruz.

Gerek ilk 5 sırada, gerekse 6. ve daha sonraki sıralarda yaptıkları tercihleri ile bölümlerini kazanan gençlerin gerekçeleri arasında, ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinin kendileri üzerinde yaptığı olumlu veya olumsuz etkiler önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar öğretmenliğe kendi istekleri ile yönelenler arasında ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde etkilenenler (% 25.61), istemeyerek yönelenler arasında bulunan ve öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumsuz yönde etkilenenlere (% 16.16) göre ilk bakışta oran itibariyle daha fazla gibi gözüküyorsa da, gerçekte durum pek de öyle değildir. Çünkü ilk 5 tercihli arasında ayrıca % 18.93'lük bir grup vardır ki, onlar da ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumsuz yönde etkilenenlerdir. Esas bizi üzerinde düşünmeğe sevkeden tespit ise; 6. ve daha sonraki sıralarda yaptıkları tercihleri ile bölümlerini kazananlardan, İlahiyat Fakültelerinin öğrencileri arasında, ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik ve karakterlerinden olumsuz yönde etkilendiklerini söyleyenlerin, diğer branşlara göre ilk sırada (% 22.52) yer almasıdır.

Buna karşılık bir başka önemli tespitimiz daha olmuştur: kendilerine özel bir soru yöneltilmemiş olmasına rağmen, İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin % 32.63'ü vatana, millete ve yetiştirmekte olan nesillere daha iyi hizmet etmek maksadıyla fakültelerini tercih etmiş olduklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan yine kendilerine özel bir soru yöneltilmediği halde, Eğitim Fakülteleri Yabancı Diller Bölümü öğrencilerinden ise % 25'i, sırf dil öğrenmek ve daha bol para kazanabilecekleri işlere yönelebilmek maksadıyla bölümlerini tercih ettiklerini açıklamışlardır. Bu iki görüş ve zihniyetin ilgililer ve yetkililerce üzerinde durulup, iyi değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bunların dışındaki gerekçelere, tekrar olmaması bakımından burada yenisinden yer vermek istemiyoruz. Yaptığımız tespitler ışığında ilgili kurum, kuruluş, üniversite yani öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumu öğretim elemanları, ilk ve ortaöğretim öğretmenlerimiz ve öğrencilere düşen görev ve sorumlulukları kısaca belirtmeğe çalışarak sözlerimize son vermek istiyoruz.

B. TEKLİFLER

1- BÜTÜN BRANŞLAR İÇİN ORTAK DÜŞÜNCE VE TEKLİFLER

a) Millî Eğitim Bakanlığına ve öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına düşen görevler:

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları Üniversiteden ayrılarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmalıdır. Bunun, bir makalenin dar çerçevesi içerisinde anlatılamayacak kadar çok gerekçeleri ve faydalarının olduğuna inanıyoruz. Ancak böyle bir gelişme gerçekleşinceye kadar veya bu mümkün olmadığı takdirde şu tedbirler alınabilir:

Ortaöğretimden daha başarılı olarak mezun olan gençlerin öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullara yönelebilmelerini sağlayabilmek için bu yükseköğretim kurumlarını tercih eden gençlere, daha iyi şartlarla kredi, burs, yatılılık veya ücretsiz olarak yurtlardan yararlanabilme gibi birtakım maddi imkanlar sağlanmalıdır. Ayrıca, 1989 yılından itibaren başlatılan ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını ilk 10 (on) sırada tercih edenlere ödenen karşılıksız bursların miktarı artırılarak, ilk 5 sıradaki tercihleri ile kazananlara ödenmelidir.

Halen öğretmen olanlara ise, daha tatminkâr ücretler ödemenin yolları araştırılmalıdır. Her bölgeye hızlı bir şekilde lojmanlar yaptırılmalı ve öğretmenler atandıkları bölgelere giderken, ikamet edeceği evin hazır vaziyette kendisini beklediğini bilmeli ve böylelikle gönül rahatlığı ile her bölgede görev yapabilmeye anlayışı kuvvetlendirilmelidir. Lojman yapımı gerçekleşinceye kadar ise, - sembolik değil - gerçekçi bir şekilde ve piyasa şartlarına uygun kira bedeli ödenmelidir. Ayrıca bütün öğretmenlere birtakım sosyal haklar sağlanmalıdır.

Öte yandan Millî Eğitim Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) arasında bir protokol imzalanarak, öğretmen yetiştiren fakülteler ve yüksekokullar için - diğer fakülteler ve yüksek okullardan farklı ve - özel programlar geliştirilmelidir. Bu maksatla, öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullarda okutulmakta olan dersler için - ana hatları ile de olsa - bir müfredat programı belirlenmelidir. Yapılacak protokol gereği öğretim elemanları öğretmen adayı gençleri bu müfredat programı doğrultusunda yetiştirmeye mecbur tutulmalıdır. Ayrıca öğretmen adayı gençler, görev ve sorumluluklarının bilincinde, millî kültürümüze vâkıf olarak ve öğretmenliği içten arzu eder vaziyette yetiştirilmelidirler.

Unutulmamalıdır ki, bir memleketin gelişmesi ve yücelmesi, ancak kişilik ve karakter sahibi insanlar eli ile mümkündür. İnsanların kişilik ve karakterlerinin olumlu veya olumsuz yönde gelişmesinde en büyük sorumluluk ise, şüphesiz ki öğretmenlere aittir. Öyle ise, istikbalimizi kişilik ve karakter bakımından mükemmel gençlere devir ve teslim edebilmek maksadıyla, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarımızın öğretim elemanları, gençleri buna göre yetiştirmek azim ve gayreti içerisinde olmalıdırlar. Kendileri de onlara bizzat kişilik ve karakter örnekleri sergileyebilmelidirler.

b) İlk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar:

Öğretmen adayı gençlerimizin iyi yetişebilmeleri hususunda ilk ve ortaöğretimdeki öğretmenlerimize de önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Çünkü öğretmen adayı gençler, önce onların ellerinden geçmektedirler. Bu bakımdan onlar, öğrencilerine hem iyi birer örnek olmak hem de onları hayata iyi hazırlamak durumundadırlar. Kendi mesleklerini iyi varislere devredebilmek için özel gayret sarfetmelidirler. Bu maksatla, özellikle çalışkan, istidatlı, istikbal vaadeden ve kişilik ve karakter sahibi gençlerden hiç olmazsa bir kısmını öğretmen yetiştiren fakültelere ve yüksekokullara yönlendirebilmelidirler.

c) Öğretmen adayı gençlere düşen görevler:

Fakültelerde ve yüksekokullarda okuma hakkı elde eden öğretmen adayı gençler, tanıdıkları bütün öğretmenlerinde görebildikleri iyi ve olumlu yönleri kendilerine maletmeğe çalışmalıdırlar. Bilgi ve formasyon yönünden de öğrenimleri süresince kendilerini iyi yetiştirmelidirler. Çünkü, çocuklarımız ve gençlerimiz ve dolayısıyla memleketimizin istikbali kendilerine teslim edilecektir.

2- İLÂHİYAT FAKÜLTELERİ İÇİN DÜŞÜNCE VE TEKLİFLER

Yukarıda diğer branş öğretmenlikleri için ortaklaşa yapılan teklifler İlahiyat Fakülteleri için de geçerlidir. Ancak bu Fakültelerle ilgili özel bazı tekliflerimiz ise şunlardır:

İlahiyat Fakülteleri lisans seviyesinde üç bölüme ayrılmalıdır:

a) Din Görevlisi yetiştirecek bölüm: (İlahiyat Meslek Yüksek Okullarının öğrenim süreleri 4 yıla çıkarılarak yalnızca İmam-Hatip Lisesi çıkışlı gençlerin girebilecekleri ve İlahiyat Fakültelerinin bir bölümü haline getirilmelidir. Ayrıca bu yüksekokula (İlahiyat Fakültesinin bölümü haline getirilince de Bölüme) giriş için "iki yıl fiilen görev yapmış olma" şartı kaldırılmalıdır.

b) İmam-Hatip Lisesi Öğretmeni yetiştirecek bölüm,

c) Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri Öğretmeni yetiştirecek bölüm.

Hangi bölümde hangi dersler okutulursa okutulsun, konular gençleri müstakbel mesleklerine hazırlayıcı nitelikte olmalıdır. Yani her bir öğretim elemanı, bölümün ve dersin amaçlarına uygun konuları okutmağa kendisini mecbur hissetmelidir. Ayrıca öğrencileri Pedagojik Formasyon ve özellikle kişilik ve karakter bakımından daha iyi yetiştirerek hayata hazırlamalıdırlar.

İmam-Hatip Liselerinde meslek dersleri öğretmenliği veya temel eğitim ve orta öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri Öğretmenliği yapan meslektaşlarımız da yetiştirmekte oldukları gençlere önce iyi birer kişilik ve karakter örneği olabilmelidir. Sonra da onları hem mesleğe ve hem de sosyal hayata iyi hazırlanmalıdırlar. Ayrıca başarılı gençlerden bir kısmını da özellikle İlahiyat Fakültelerine yönlendirmelidirler. Çünkü çalışkan ve başarılı gençlerin girip tahsil yapacakları fakültelerden daha başarılı elemanlar yetişecektir.